

SERALARIN TASARIMI DERSİ

(Seraların Planlanması -1)

Prof. Dr. Berna KENDİRLİ

Seraların Planlanmasında Etkili Faktörler

- 1. İklim faktörleri
  - Işık
  - Sıcaklık
  - Nem
  - Sera havası ve CO₂ konsantrasyonu
- 2. Toprak ve topoğrafya faktörleri
- 3. Diğer faktörler

Işık

- Işık, bitkinin yaşamsal işlemlerini doğrudan etkilediği için bitki gelişimi açısından en önemli parametredir.
- Işığın asıl işlevi, ışınım enerjisinin CO₂ ve suyu fotokimyasal ve biyokimyasal işlemlerle karbonhidratlara dönüştürdüğü bir enerji transferi olarak tanımlanan **fotosentez** olayıdır.
- Bir elektromanyetik ışınım kaynağı olan güneş, belirli bir enerji içeren elektromanyetik titreşimler yayar. Bu enerjinin miktarı dalga boyuna göre değişir.
- Güneş ışınları farklı dalga boylarına göre,
  - kısa dalgalı ışınlar,
  - görünür ışınlar,
  - uzun dalgalı ışınlar olmak üzere üç gruba ayrılır.

Işık

- **Kısa dalgalı ışınlar:** (Mor ötesi- ultraviyole)

Dalga boyu 280-400nm arasında olan ışınlardır. Gözle görülmezler. Bitkilerde renk oluşumunu ve büyümeyi engellediği söylenmektedir. Bazı süs bitkilerinin renklenmelerinde etkisi vardır.

- **Görünür ışınlar:**

İnsan gözünün duyarlı olduğu 400-700nm dalga boyu aralığındaki ışınlardır. Bu ışınlar bitkiler tarafından fotosentez işleminde etkin olarak kullanıldığından **“fotosentez için etkin ışınım (PAR)”** olarak adlandırılır.

- **Uzun dalgalı ışınlar:** (kızıl ötesi-enfraruj)

Dalga boyu 700 nm'den büyük olan ışınlardır. Gözle görülmezler. Güneşten gelen enerjinin % 47'sini oluştururlar. Cisimlerin ısınmasını sağlarlar. Seralarda örtü malzemelerinden kolaylıkla geçerek seranın ısıtılmasında rol oynarlar.

Işık

- Bitkilerin büyüme ve gelişmelerinde, ışığın farklı renklerdeki dağılımı, ışık yoğunluğu, günlük ışıklanma süresi ve gelişme boyunca toplam ışıklanma süresi etkilidir.
- Sera içindeki ışık yoğunluğunun homojen dağılması bitkilerin büyüme ve gelişmesinde önemlidir. Bu nedenle kuzey yarımkürede tekil seraların doğu-batı, çok çatılı blok seraların ise kuzey-güney doğrultusunda yerleştirilmesi önerilmektedir.
- Sera içinde gölgeleme etkisini azaltabilmek için kesit yüzeyi daha küçük yapı elemanları kullanılmalıdır.
- Güneş ışınlarının seranın örtü malzemesine eğimli gelmesi nedeniyle ortaya çıkan kayıpların azaltılabilmesi için çatı eğim açısının en uygun şekilde planlanması gerekir.
- **Sera çatı eğim açısı= 67- yörenin enlem derecesi** şeklinde bulunabilir.

Işık

- Kış aylarında normal bir seracılık için 2000h/yıllık ışıklanma periyodu gereklidir.
- Seralarda ışıklanmanın yeterli olmadığı dönemlerde **yapay ışıklandırma**, fazla olduğu dönemlerde ise **karartma** uygulanabilir.
- Ülkemizde yapay ışıklandırmanın ekonomik olarak uygulanabileceği seralar **fide yetiştirme seralarıdır**. Bu seralar ekonomik olarak Kasım, Aralık, Ocak ve Şubat aylarında ışıklandırılabilir.
- Işıklandırmada civalı alçak ve yüksek basınçlı lambalar, sodyum buharlı lambalar ve neon lambaları kullanılır.
- Seralarda bazı bitkilerin yetiştirilmesinde kısa gün etkisini ortaya çıkartmak için **karartma** da uygulanır.

Sıcaklık

- Bitkilerin gelişiminde ikinci önemli iklim etmeni sıcaklıktır. Bitkilerin çimlenme, büyüme, ürün verme gibi gelişmelerini tamamlayabilmeleri belirli sıcaklık derecelerinde fizyolojik faaliyetler göstermelerine bağlıdır. Bitkilerin bu özelliğine **Termoperiyodizm** denir.
- Sera içi gündüz ve gece sıcaklıkları arasında 5-8 °C fark olmalıdır.
- Sera içi sıcaklığın soğuk günlerde 15 °C'den düşük, güneşli günlerde 30 °C'den yüksek olmaması istenir.
- Seradaki sıcaklık güneş ışınları ve ısıtıcılarla sağlanır. Serada bütün yıl boyunca üretim yapılması durumunda güneş ışınları bitkilerin optimum sıcaklık isteklerinin sağlanmasında yeterli olmayacağından ısıtma yapılması gereklidir.

Bazı Bitkilerin Optimum Sıcaklık İstekleri

Sebzeler	Çimlenme dönemi	Gelişme dönemi		Hasat dönemi	
		Gündüz	Gece	Gündüz	Gece
Hıyar	17-18	22-25	17-18	25-30	18-20
Kavun	17-18	22-25	17-18	25-30	18-20
Karpuz	17-18	22-25	17-18	25-30	18-20
Domates	10-12	20-22	10-13	22-28	15-17
Biber	10-12	20-22	10-13	22-28	15-17
Fasulye	10-12	20-22	10-13	22-28	15-17
Marul	8-9	17-18	8-12	-	-

Sıcaklık

- Sera içerisindeki enerji dengesinde toprak veya bitki ***kök bölgesi sıcaklığı*** da oldukça etkilidir.
- Bitki büyümesinde sera sıcaklığı, kök bölgesi sıcaklığından daha önemli olmasına rağmen, kök bölgesi sıcaklığı sürgün oluşumu ve çiçeklenme aşamaları için çok önemlidir.
- Toprak sıcaklığı için en uygun değerlerden uzaklaşıldığında, bitki kök sisteminin gelişmesi etkilenir, ürün verimi ve kalitesi değişir.
- Toprak sıcaklığının düşük olması durumunda ürün verimi azalır, yüksek olması durumunda ise bitki kökleri kurumaya başlar.

Nem

- Bitki gelişimi için hem sera ortamındaki nem düzeyi, hem de topraktaki nem düzeyi önemlidir.
- Sera ortamındaki nem eksikliğinde (% 20'den daha az) bitkiler çok hızlı bir şekilde suyunu kaybeder, solma ve pörsüme meydana gelir.
- Bağıl nemin yüksek olması ise (% 95'den daha çok), patojenik organizmalar için uygun koşulların oluşmasına neden olur.
- Normal bitki gelişmesi için en uygun bağıl nem değeri genellikle **% 60-80** arasında değişir.
- Sera havasının optimum nem sınırları, yetiştirilen bitki türüne, sera sıcaklığına ve ışıklandırma yoğunluğuna bağlıdır.

Bazı bitkilerin optimum bağıl nem değerleri

Sebzeler	Bağıl nem
Hıyar	85-95
Kavun	65-75
Karpuz	65-75
Domates	50-60
Biber	50-60
Fasulye	50-60
Marul	70-80
Kereviz	70-80
Ispanak	70-80
Maydanoz	70-80
Lahana	65-75

Nem

- Sera toprağında solma noktasının üstünde, tarla kapasitesine yakın bir düzeyde su bulunmalıdır.
- Seralarda topraktan meydana gelen buharlaşmanın önlenmesi için toprak üzerine plastikler serilir. Buna **malçlama** işlemi adı verilir.
- Ayrıca toprağın üst kısmı devamlı olarak işlenerek (**çapalama**), kapilar borular kırılır ve suyun toprak içinde kalması sağlanır.

Sera Havası ve CO₂ Konsantrasyonu

- Bitkiler solunumda **oksijen**, fotosentezde **CO₂** kullanır. Fotosentez hızı ortamdaki havanın CO₂ konsantrasyonu ile sınırlıdır.
- Bitkiler tarafından alınan **CO₂** oranı ortamdaki ışınım düzeyine bağlı olarak değişir. Bitkilerde fotosentetik etkinliğin yükseltilebilmesi için ışınım düzeyi ile birlikte **CO₂** miktarı da artırılmalıdır.
- Seralarda havalandırma yapılmadığı koşulda CO₂ geceleri yükselir, gündüzleri azalır. Sera havasının CO₂ oranı dış koşullardan biraz daha fazla (**% 0.15**) olmalıdır.
- Sera içersinde CO₂ miktarını yükseltmek için yapılan işlemlere **CO₂ gübrelemesi** denir.

Sera Havası ve CO₂ Konsantrasyonu

- CO₂ gübrelmesi erkencilik sağlar ve % 20-30 oranında verimi artırır.
- CO₂ konsantrasyonu **organik gübreleme, CO₂ gazı doldurulmuş tüplerden** ve **bütan, propan gazı ve petrol türevleri yakılarak** artırılabilir.
- Sera içinde yükselen sıcaklığın ve nemin düşürülmesi, CO₂ konsantrasyonunun artırılması ve istenmeyen gazların uzaklaştırılması için sera havasının doğal ya da mekaniksel yollarla değiştirilmesi (**havalandırma**) gerekir.

2. Toprak ve Topoğrafya Faktörleri

- Sera toprağı iyi bir su tutma kapasitesi ve infiltrasyon hızına sahip olmalıdır. **Kumlu-tınlı, killi-tınlı**, alt katmanlarda geçirimsiz tabaka bulunmayan topraklar uygundur.
- Seralarda yoğun tarım yapıldığı için uygun toprak dışarıdan taşınarak da getirilebilir.
- Sera içersinde fazla suyun uzaklaştırılacağı bir **drenaj sistemi** de kurulmalıdır.
- Blok seralarda çatıların birleştiğı yerdeki oluğun eğiminin sağlanması ve sıcak su ısıtmalı seralarda pompa gerekmeden ısıtma yapılabilmesi için **% 1.0-1.5** arası eğim uygundur.
- Eğimi güneye ve güneydoğuya yönelik alanlar kışın güneş radyasyonundan yararlanmayı kolaylaştırır.

3. Sosyo-ekonomik Faktörler

- Seracılık yüksek bilgi ve teknik gerektiren bir tarımsal faaliyet koludur. İşletme sahibinin eğitim düzeyi ve tarımsal üretim konusundaki bilgisi seraların planlanmasında oldukça etkili olmaktadır.
- Seralara yapılacak yatırım miktarı işletmenin ekonomik olanaklarıyla sınırlıdır. Bu nedenle işletme sahibinin sosyal ve ekonomik yapısı da planlamada etkili bir diğer faktördür.